ADVANCING PHARMACY WORLDWIDE

26 MART 2020 TARİHİNDE GÜNCELLENMİŞTİR

FIP SAĞLIK DANIŞMANLIĞI

COVID-19:
SIKÇA SORULAN SORULAR VE YANLIŞ BİLİNENLER

ULUSLARARASI ECZACILIK FEDERASYONU

COVID-19:
SIKÇA SORULAN SORULAR VE YANLIŞ BİLİNENLER

Daha fazla bilgi ortaya çıktığında bu kılavuz güncellenecektir.

İçindekiler

Bu kılavuzun yazılış amacı 3

Kamuoyu ve hastalar tarafından sıkça sorulan soruların cevapları 3

Yeni korona virüsü nedir? 3

SARS-CoV-2 virüsünün kaynağı nedir? 3

Virüs nasıl yayılır? 3

COVID-19 hiçbir belirti göstermeyen bir kişiden bulaşabilir mi? 4

Gebe bir kadın virüsü fetüse bulaştırabilir mi? 4

Virüs emzirme yoluyla anneden çocuğa bulaşabilir mi? 4

SARS-CoV-2 ile MERS-CoV ve SARS virüsleri aynı virüs mü? 4

Ateşim ve öksürüğüm var. Yeni korona virüsü kapmış olabilir miyim? 4

Kendimi virüsten korumak için ne yapabilirim? 5

COVID-19'u önlemek veya tedavi etmek için spesifik ilaçlar var mı? 5

Pnömoni aşıları COVID-19'a karşı koruma sağlar mı? 5

COVID-19 tedavisinde antibiyotikler etkili mi? 5

Artmış COVID-19 şiddeti riski nedeniyle ACEi veya ARB'lerle tedavi kesilmelidir mi? 5

COVID-19 hastalarında ateş ve ağrıyı yönetmek için ibuprofen dahil nonsteroidal antienflamatuar ilaçlar kullanmak güvenli midir? 6

Herhangi bir aşı veya tedavi geliştirilmeden virus mutasyona uğrayabilir mi? 6

Multi vitaminler ve bağışıklık sistemini güçlendiren ilaçlar insanların virüsten korunmasında yardımcı olur mu? 6

COVID-19'a yakalanıp iyileşen insanlar yeniden hasta olabilir mi? 6

Havalar ısınınca COVID-19 da sona erecek mi? 7

COVID-19 vakalarının olduğu bir ülkeden posta veya kargo almak güvenli mi? 7

COVID-19 sivrisinek ısırığı yoluyla bulaşabilir mi? 7

Tıbbi maske takmak hastalıktan korunmada etkili olur mu? 7

Dışarı çıkarken plastik veya lateks eldiven giymek virüs bulaşmasını engeller mi? 7

Hastalık bulaşmış insanların bir kısmı hastalık testinde neden negatif çıkar? 7

Hastalıktan etkilenen bir yeri ziyaret ettim ve ishalim var. COVID-19 olabilir miyim? 7

Evde bulunan evcil hayvanlardan COVID-19 bulaşabilir mi? 8

Yüksek sayıda COVID-19 vakası barındıran bir ülkeye yolculuk yaptım. Ne yapmalıyım? 8

Hastalık bulaşmış kişileri tespit etmede termal kamerelar ne kadar etkilidir? 8

Yanlış bilinenler 8

COVID-19 sadece yaşlıları veya önceden bir hastalığı olanları etkilemektedir 8

Hastalık hakkında daha fazla bilgi sahibi olana kadar hastalıktan etkilenmiş bölgelerde yaşayan insanlarla yakın temasa girmekten kaçınılmalıdır 8

Bu virüs laboratuvarda üretilmiştir 8

Sarımsak yemek COVID-19 bulaşma riskini azaltır 9

Susam yağı uygulanması COVID-19'un vücuda girmesini engeller 9

Anason tohumu demlemesi içmek COVID-19 bulaşmasını engelleyebilir 9

Kaynakça 10

Geçerlilik 12

Teşekkürler 12

Bu kılavuzun yazılış amacı

Aralık 2019'dan bu yana, yeni bir insan korona virüsü salgını birçok ülkeye yayılıp binlerce vaka ve ölüme neden olmuştur. Yeni virüs SARS-CoV-2'nin neden olduğu hastalık COVID-19'dur. Enfekte olan çoğu kişi kendi başına kaybolacak hafif solunum yolu semptomları gösterir ancak bazıları pnömoni gibi daha şiddetli hastalıklar geliştirir. Virüs, enfekte bir kişiyle temas yoluyla veya enfekte bir kişi öksürdüğünde veya hapşırdığında solunum damlacıkları yoluyla bulaşır. Virüsün yayıldığı bir bölgede bulunuyorsanız veya yeni koronavirüs bulaşmış bir kişiyle yakın temasta bulunduysanız, enfeksiyon riski daha yüksektir. Halihazırda eşzamanlı başka hastalıklarınız varsa risk çok daha yüksektir.

Bu belgenin hazırlanış amacı, hem birinci basamak sağlık hizmetleri bağlamında (örn. serbest eczaneler ve birinci basamak sağlık tesisleri) hem de hastane ortamında, eczacılar ve eczane işgücünün yanı sıra tıbbi analiz laboratuvarlarında klinik biyolog olarak çalışan eczacılar için korona virüsü salgınları -ve özellikle yeni koronavirüs SARS-CoV-2 ve ürettiği hastalık COVID-19- ile ilgili bilgi ve kılavuz sağlayıp daha fazla bilgi için danışılabilecek bir dizi referans sunmaktır.

Korona virüsü enfeksiyonları önlenebilir ve karar vericiler, sağlık çalışanları, medya ve toplumun aktif katılımı ile bir salgın durdurulabilir. Bu, 2003 yılında SARS-CoV (Şiddetli Akut Solunum Sendromu Korona virüsü) veya 2012'de MERS-CoV (Orta Doğu Solunum Sendromu Korona virüsü) gibi önceki korona virüsü salgınlarında gösterilmiştir. Bu belge, hastalığın yayılmasının önlenmesinde ve sağlık sistemlerinde etkili hastalık yönetiminde eczacılara ve eczane çalışanlarına destek olmak amacıyla oluşturulmuştur.

Kamuoyu ve hastalar tarafından sıkça sorulan soruların cevapları

Yeni korona virüsü nedir?

Yeni korona virüsü (nCoV), daha önce tanımlanmayan bir virüstür. SARS- CoV-2 soğuk algınlığı gibi hafif hastalıklara yol açan daha önce insanlara bulaşmış olan korona virüsü türlerinden farklıdır. Korona virüsleri olan 229E, NL63, OC43 veya HKU1 tanıları SARS-CoV-2 tanısından çok farklıdır; dolayısıyla, SARS-CoV-2 tanısı alan hastalar diğer yaygın korona virüslerinden farklı bir değerlendirme ve tedaviye tabi tutulmaktadır (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, 2020)

SARS-CoV-2 virüsünün kaynağı nedir?

Halk sağlığı yetkilileri ve paydaşları SARS-CoV-2 virüsünün kaynağını belirleyebilmek için çalışmaya devam etmektedir. Korona virüsleri geniş bir virüs ailesidir ve bazı türleri insanları hasta ederken bazıları deve, kedi ve yarasa gibi hayvanlar arasında görülür. Genetik ağacının incelenmesi virüsün kaynağını net bir biçimde ortaya çıkaracaktır ve bu virüs ile bazı yarasa türlerinde yaygın olarak bulunan diğer korona virüsleri arasındaki yüksek benzerlik nedeniyle yarasalardan şüphelenilmektedir. Daha önce insanlara bulaşmış olan Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) virüsü insanlara Afrika misk kedisinden, Ortadoğu Solunum Sendromu (MERS) ise develerden bulaşmıştır. (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, 2020)

Virüs nasıl yayılır?

Virüs muhtemelen hayvansal bir kaynaktan ortaya çıkmış olsa da şu anda insandan insana bulaşmaktadır. Çoğu zaman, kişiden kişiye yayılma yakın temaslar sırasında (yaklaşık 1,8 metre) ve esas olarak enfekte bir kişi öksürdüğünde veya hapşırdığında, grip ve diğer solunum patojenlerinin yayılma şekline benzer şekilde, saçılan solunum damlacıkları yoluyla olur. Bu damlacıklar yakınlarda bulunan kişilerin ağızlarına, burunlarına veya gözlerine girebilir veya muhtemelen akciğerlere solunur. Enfeksiyon, bir kişi enfekte olmuş bir yüzeye ve ardından gözlerine, burnuna veya ağzına dokunursa da ortaya çıkabilir.

COVID-19 hiçbir belirti göstermeyen bir kişiden bulaşabilir mi?

SARS-CoV-2'nin asemptomatik bireylerden (veya kuluçka süresi içindeki bireylerden) bulaştığı tanımlanmıştır. Ancak, bunun ne ölçüde meydana geldiği bilinmemektedir. Büyük ölçekli serolojik tarama, asemptomatik enfeksiyonların kapsamının daha iyi anlaşılmasını sağlayıp epidemiyolojik analiz için bilgi verebilir (McIntosh, Koronavirüs hastalığı Güncelleme 2019 (COVID-19):Bulaşma, 2020)

Gebe bir kadın virüsü fetüse bulaştırabilir mi?

Gebelik sırasında COVID-19 hakkında çok az bilgi mevcuttur. Rahim içi veya perinatal bulaşma tanımlanmamıştır. Şüpheli veya doğrulanmış COVID-19 pnömonisi olan 18 gebe kadını kapsayan iki raporda, virüsün yenidoğana bulaştığına dair laboratuvar kanıt yoktur. Bununla birlikte, iki yenidoğan enfeksiyon vakası belgelenmiştir. Bir vakada teşhis, bebeğin, her ikisi de virüsle enfekte olan annesi ve hemşire/ebe ile yakın temasından sonra doğumunun 17. gününde yapılmıştır. Diğer vaka doğumdan 36 saat sonra teşhis edilmiş olup bu durumda kimden ve ne zaman bulaştığı belirsizdir. (McIntosh, Koronavirüs hastalığı 2019 (COVID-19) - Özel durum: Gebe kadınlar, 2020)

Virüs emzirme yoluyla anneden çocuğa bulaşabilir mi?

COVID-19 ve başka bir korona virüsü enfeksiyonu olan Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS-CoV) ile ilgili sınırlı çalışmalarda, virüs anne sütünde tespit edilmemiştir; ancak COVID-19'lu annelerin virüsü anne sütü ile bulaştırıp bulaştırmayacakları bilinmemektedir. Anne sütü birçok hastalığa karşı koruma sağlar. Emzirme veya anne sütüyle beslemenin tavsiye edilmediği nadir istisnalar vardır. Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezlerinin SARS-CoV veya Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS-CoV) gibi virüslerle enfeksiyon sırasında emzirme konusunda özel bir kılavuzu yoktur. COVID-19'a benzer bir durumda, Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, gripli bir annenin bebeği emzirmeye veya anne sütüyle beslemeye devam etmesini ve virüsün bebeğe geçmesini önlemek için önlemler almasını önermektedir. Solunum yoluyla bulaşan virüslerin anne sütüyle bulaşma oranlarının düşük olduğu göz önüne alınarak, Dünya Sağlık Örgütü şu anda COVID-19'lu annelerin emzirebileceğini belirtmektedir. (Emzirme Tıp Akademisi)

SARS-CoV-2 ile MERS-CoV ve SARS virüsleri aynı virüs mü?

Hayır. Korona virüsleri geniş bir virüs ailesidir, bazıları insanlarda hastalıklara yol açarken bazıları da deve, kedi ve yarasa gibi hayvanlar arasında görülür. Son dönemde çıkan SARS-CoV-2 virüsü, SARS veya MERS hastalıklarına neden olan korona türü değildir. Ancak, yapılan genetik araştırmalar SARS-CoV-2 virüsünün SARS'a neden olan virüs ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu alandaki araştırmalar devam etmektedir ve yeni bilgiler oluştukça paylaşılacaktır (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, 2020)

Ateşim ve öksürüğüm var. Yeni korona virüsü kapmış olabilir miyim?

Onaylanmış bir COVID-19 vakası ile yakın temastaysanız olabilir, takip edilmesi ve test edilmesi gerekebilir. COVID-19 semptomları sadece bu hastalığa özgü değildir ve mevsimsel grip veya diğer durumlara oldukça benzeyebilir. Bununla birlikte, semptomlardan herhangi birini yaşarsanız, evde kendinizi izole etmeniz ve ulusal sağlık yetkililerinizin talimatlarını izlemeniz önerilir. 65 yaşından büyükseniz veya kardiyovasküler hastalıklar, diyabet, kronik solunum yolu hastalıkları, kanser veya bağışıklık yanıtınızı tehlikeye atabilecek diğer durumlar (doğuştan veya edinilmiş) gibi başka rahatsızlıklarınız varsa, daha şiddetli durumların gelişme riski daha yüksek olabilir ve uygun tıbbi bakım almanız önerilir.

Kendimi virüsten korumak için ne yapabilirim?

Enfeksiyonların yayılmasını önlemek için olağan hijyen önlemlerine uyulmalıdır: düzenli el yıkama, öksürürken ve hapşırırken tek kullanımlık kağıt mendil kullanarak ağız ve burnu örtmek, yoksa dirseğinizi bükerek kolunuzun altına doğru öksürmek ya da hapşırmak, et ve yumurtala gibi hayvansal gıdaları iyice pişirmek vb. Öksürme ve hapşırma gibi solunum yolu rahatsızlığı belirtileri gösteren kişilerle yakın temastan kaçının.(Royal Pharmaceutical Society, 2020)

COVID-19'u önlemek veya tedavi etmek için spesifik ilaçlar var mı?

Şu an için COVID-19'un önlenmesi ve tedavisi için önerilen bir ilaç mevcut değildir. Yine de virüs kapmış insanlar semptomların tedavisi ve rahatlatılması için uygun tedaviyi, ciddi derecede hastalar da kendilerine en uygun destekleyici tedaviyi almalıdır. Bunun yanında bazı tedaviler araştırma ve klinik deney aşamasındadır. DSÖ araştırma ve geliştirme sürecini hızlandırmak için her türlü desteği sunmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Aşağıdaki tedbirler COVID-19 tedavisi için önerilmemektedir; çünkü bu yöntemler hastalıktan korunmanızda etkili değildir ve hatta zararlı bile olabilir:

- C vitamini almak
- Geleneksel bitki çayları içmek
- En üst düzeyde korunmak için birden fazla maske giymek
- Antibiyotik gibi ilaçlarla kendi kendini tedavi etmeye çalışmak
- Etkili olduğuna dair uygun kanıt olmayan alternatif tıp

Öksürük, ateş ve nefes almada zorluk yaşıyorsanız, daha ciddi sonuçlar ile karşılaşmamak için her durumda mutlaka tıbbi yardım almalı ve son dönemdeki seyahat geçmişinizi sağlık hizmeti sağlayıcınız ile paylaşmalısınız.

Pnömoni aşıları COVID-19'a karşı koruma sağlar mı?

Hayır. Pnömokok aşısı (PV) ve haemophilus influenzae tip b (Hib) aşısı gibi pnömoni aşıları COVID-19'a karşı koruma sağlamaz.
SARS CoV-2 yeni ve farklı bir virüstür ve bu virüsten korunmak için virüsün kendi aşısına ihtiyaç vardır. Şu an için bir aşı geliştirme aşamasındadır ve bu çalışma DSÖ tarafından desteklenmektedir. PV ve Hib, COVID-19'a karşı etkili olmasa da, sağlığınızı korumak için solunum yolu hastalıklarına karşı aşılama şiddetle tavsiye edilir. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

COVID-19 tedavisinde antibiyotikler etkili mi?

Hayır. Antibiyotikler virüslere karşı işe yaramaz, sadece bakteriyel enfeksiyonlar üzerinde etki gösterirler. COVID-19'a bir virüs neden olduğuna göre önlenmesi veya tedavisinde antibiyotik kullanılmamalıdır. Ancak, COVID-19 sebebiyle hastaneye kaldırıldıysanız, ilave enfeksiyon olasılığına karşı antibiyotik tedavisi alabilirsiniz (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Artmış COVID-19 şiddeti riski nedeniyle ACEi veya ARB'lerle tedavi kesilmelidir mi?

ACE inhibitörleri (ACEi) veya anjiyotensin reseptör blokerleri (ARB) ile tedavinin, bireyleri COVID-19 ile enfekte olmaları durumunda olumsuz sonuçlara yatkın hale getirebileceği iddiasını destekleyen hiçbir kanıt yoktur. Çeşitli bilimsel ve meslek dernekleri, tıbbi ekipleri tarafından özellikle durdurulması tavsiye edilmedikçe, hastaların ACEi ve ARB ile tedaviye devam etmesi gerektiğini belirtmiştir. (İngiliz Kardiyovasküler Derneği ve İngiliz Kalp Yetmezliği Derneği, 2020)

COVID-19 hastalarında ateş ve ağrıyı yönetmek için ibuprofen dahil nonsteroidal antienflamatuar ilaçlar kullanmak güvenli midir?

Şu anda nonsteroidal anti-enflamatuar ilaçların kullanımı (ibuprofen dahil) ve enfeksiyon riskinin ve hastalığın şiddetinin artması arasında doğrudan bir ilişki kurmak için kesin bir kanıt yoktur. (Avrupa İlaç Ajansı, 2020)

Herhangi bir aşı veya tedavi geliştirilmeden virus mutasyona uğrayabilir mi?

Evet. Aslında virüs halihazırda mutasyona uğramış ve en az iki farklı suş oluşturmuş gibi görünmektedir. 103 SARS-CoV-2 genomunun nüfus genetik analizi virüsün iki önemli tipe (L ve S olarak belirlenen) evrildiğini göstermektedir. Her ne kadar L türü (~%70) S türünden (~%30) daha sık görülse de S türünün daha eski olduğu belirlenmiştir. (Xiaolu Tang, 2020)

Her ne kadar virüsün yayılmasında her iki tür de etkili olsa da L türünün yüksek prevalansı bu türün daha agresif olduğunu göstermektedir. Ancak, virüslerin her zaman mutasyona uğradığı ve her mutasyonun hastalığı daha şiddetli veya tehlikeli hale getirmediği akıldan çıkarılmamalıdır. Gerçekte bu iki tür yeni korona virüsü arasındaki farklılıklar o kadar küçüktür ki araştırmacılar onları farklı iki "suş" olarak sınıflandırmak için dahi fazla istekli değildirler. Dünyanın birçok bölgesindeki bilim insanlarının aşı geliştirmek için var gücüyle çalıştıkları göz önüne alındığında yeni korona virüsünün suş (veya tür) sayısını bilmek son derece önemlidir, zira geliştirilecek olan aşının bütün suşlara (veya türlere) karşı etkili olması gerekmektedir. Neyse ki şimdiye kadar belirlenen genetik farklılıkların çoğunun protein üretimini etkilemesi düşük bir ihtimaldir, bunun anlamı virüsün işleyişinde veya yol açtığı semptomlarda önemli farklılıkların olmaması gerektiğidir. (Technology.org, 2020)

Multi vitaminler ve bağışıklık sistemini güçlendiren ilaçlar insanların virüsten korunmasında yardımcı olur mu?

Bu yöntemlerin bağışıklık düzeyini çok fazla artırdığına dair bir veri mevcut değildir. Fizyolojimizin mineral ve vitaminlere (A ve C vitamin ve çinko gibi) ihtiyaç duyduğu doğru olsa da bu maddelerin yüksek dozlarda alımı bağışıklık sistemini daha da güçlendirmemektedir.

Bağışıklık sistemimiz de dâhil olmak üzere vücudumuzun her bölgesi çevresel saldırılardan korundukça ve aşağıdaki sağlıklı yaşam stratejileri ile daha iyi faaliyet göstermektedir:

- Sigara içmemek;
- Bol sebze ve meyve tüketmek;
- Düzenli egzersiz yapmak;
- Sağlıklı beslenmek;
- Alkol tüketiminden kaçınmak veya az miktarlarda tüketmek;
- Yeteri kadar uyumak;
- Düzenli el yıkamak veya yemekleri iyice pişirmek gibi enfeksiyondan korunma tedbirleri uygulamak;
- Stresi en aza indirmeye çalışmak. (Harvard Tıp Fakültesi, 2014)

COVID-19'a yakalanıp iyileşen insanlar yeniden hasta olabilir mi?

COVID-19'a karşı bağışıklık sisteminin ürettiği yanıtlar henüz tam anlamıyla anlaşılabilmiş değildir. MERS-CoV'a yakalanmış insanların iyileştikten sonra yeniden aynı hastalığa yakalanması pek görülmemiştir. Yine de COVID-19'a yakalanan insanların da benzer bağışıklık yanıtları geliştirdiği henüz bilinmemektedir. (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, 2020)

Havalar ısınınca COVID-19 da sona erecek mi?

SARS-CoV-2 yeni korona virüsü için bunu beklemek için nedenlerimiz mevcut. Her ne kadar bunun arkasındaki mekanizmalar henüz bilinmiyor olsa da diğer bütün beta korona virüsleri gibi COVID-19 da kışın daha etkili bulaşıyor olabilir. Havaların ısınmasının tek başına virüsün yayılmasını durduramayacağı, ancak yayılma hızında orta ölçekli bir değişim yaratması beklenmektedir. Grip salgını ile bir karşılaştırma yapacak olursak insanlara yeni bulaşan bir virüs olarak SARS-COV-2'nin kış mevsiminin sonunda dahi daha düşük bir bağışıklık düzeyiyle karşılaşması ve daha rahat yayılması beklenmektedir. Mevsim değişimi ve okulların tatil edilmesi olumlu etki yaratabilir, ancak bu gelişmelerin virüsün yayılmasını engellemesi uzak bir ihtimaldir. Çocukların virüs taşıyıcısı olup olmadıklarının belirlenmesi bu alanda üretilecek politikaların belirlenmesinde son derece önemlidir, eğer çocuklar taşıyıcı ise okulların kapanması virüsün yayılmasını yavaşlatabilir, değillerse okul kapatmak bir kaynak israfı olacaktır. (Lipsitch, 2020)

COVID-19 vakalarının olduğu bir ülkeden posta veya kargo almak güvenli mi?

Evet. Enfekte birinin ticari bir ürünü kontamine etme olasılığı çok düşük. Benzer bir biçimde farklı ülkeler arasında yolculuk yapan, yolda uzun süreler geçiren, farklı koşullara ve sıcaklıklara maruz kalan bir paketin COVID-19 taşıyabilmesi de oldukça düşük bir ihtimal. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

COVID-19 sivrisinek ısırığı yoluyla bulaşabilir mi?

Hayır. COVID-19 enfekte bir insanın öksürmesi veya hapşırması, veya ağızdan ve burundan gelen damlacıklar yoluyla yayılan bir solunum yolları hastalığıdır. Sivrisinekler tarafından bulaşabileceğine dair hiçbir veri yoktur. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Tıbbi maske takmak hastalıktan korunmada etkili olur mu?

Tıbbi maske kullanımı hastalıktan etkilenmiş bölgelerde SARS-CoV-2 gibi solunum yolları hastalıkları virüslerinin yayılmasını sınırlandırmak için kullanılan yöntemlerden biridir. Ancak, sadece maske kullanmak yeterli düzeyde korunma sağlamaz, el hijyeni gibi diğer gerekli enfeksiyon kontrol ve önleme tedbirleri de uygulanmalıdır (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Dışarı çıkarken plastik veya lateks eldiven giymek virüs bulaşmasını engeller mi?

Hayır. Ellerinizi düzenli olarak yıkamak plastik eldivenlerden daha fazla koruma sağlar. Plastik eldivenlere de COVID-19 virüsü bulaşabilir, böyle bir durumda yüze (ağız, burun veya göz) dokunmak hastalığı size de bulaştıracaktır. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).
.

Hastalık bulaşmış insanların bir kısmı hastalık testinde neden negatif çıkar?

Bazı test kitleri diğerlerinden daha az hassas olduğu için ve ne kadar sürede kaç kişiye COVID-19 bulaştığına bağlı olduğu için, bütün tanı teknikleri polimeraz zincir reaksiyonu (PCR) veya ters transkriptaz-polimeraz zincir reaksiyonuna (RT-PCR) dayanmakta ve virüsün genomonun farklı bölgelerini hedef almaktadır, dolayısıyla her test aynı değildir. .

Hastalıktan etkilenen bir yeri ziyaret ettim ve ishalim var. COVID-19 olabilir miyim?

COVID-19'un virüsünün en sık görülen semptomları ateş, öksürme ve nefes darlığıdır. Hastalık nefes darlığı, nefes almada zorlanma, solunum yolu salgılarında artış (örn., balgam veya kanlı balgam), gastrointestinal belirtiler (örn., mide bulantısı, kusma ve/veya ishal) gibi hiçbir tehlike işareti göstermeden ve şuur bozukluğu (örn., şuur kaybı, uykuya meyil) gözlemlenmeden sadece düşük dereceli ateş, öksürük, halsizlik, boğaz ağrısı, burun akıntısı gibi hafif semptomlar ile de kendini gösterebilir. Ancak, başka herhangi bir solunum semptomu olmaksızın sadece diyare varsa COVID-19 bulaşmış olması uzak bir ihtimaldir.

Evde bulunan evcil hayvanlardan COVID-19 bulaşabilir mi?

Kedi ve köpek gibi evcil hayvanlardan 2019-CoV bulaşabileceğine dair henüz bilimsel bir kanıt mevcut değildir. Yine de hayvanlarla yakın temasa girdikten sonra elleri su ve sabunla yıkamak her zaman iyi bir fikirdir; E. coli ve salmonella gibi hayvanlardan insanlara bulaşabilecek yaygın bakterilere karşı sizi koruyacaktır (Dünya Dağlık Örgütü, 2020)

Yüksek sayıda COVID-19 vakası barındıran bir ülkeye yolculuk yaptım. Ne yapmalıyım?

Yüksek sayıda COVID-19 vakası barındıran bir ülkeye veya bölgeye yolculuk yapan kişilerin, virus bulaşma riski en yüksek kişiler olduğuna inanılmaktadır.

Son 14 günde bu ülkelerden herhangi birine yolculuk yaptıysanız semptomlara karşı tetikte olun ve kişisel mesafenizi her yerde koruyun. Kapalı yerlerdeki toplantılardan ve kalabalıklardan kaçının ve insanlarla aranızda her zaman 1-2 metre mesafe bırakmaya özen gösterin.

Kendinizde semptom gözlemlerseniz derhal kendinizi izole edin ve tıbbi yardım arayın. Doktorunuzu veya bölgenizdeki acil hizmetleri arayın. Nereye gittiğinizi telefondaki kişiye söyleyin. Semptom göstermeniz durumunda işe, okula, spora, ve halka açık diğer yerlere gitmemeniz ve toplu taşıma, taksi ve otostop gibi yöntemler kullanmamanız hayati öneme sahiptir. Tıbbi yardım almanız gerekiyorsa, bulabiliyorsanız maske takın.

Hastalık bulaşmış kişileri tespit etmede termal kamerelar ne kadar etkilidir?

Termal kameralar korona virüsü bulaşmasının bir sonucu olarak ateşi olan hastaları tespit etmede etkilidir. Ancak virüs bulaşmış ancak henüz ateşi olmayan hastaları tespit etmede etkili değildir, zira virus bulaştıktan 2-10 gün sonra ateş kendini göstermektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Yanlış bilinenler

COVID-19 sadece yaşlıları veya önceden bir hastalığı olanları etkilemektedir

Her yaş grubundan insan SARS-CoV-2'den etkilenebilir ve COVID-19'a yakalanabilir. Bununla birlikte, yaşlılar ile astım, diyabet ve kalp hastalığı gibi kronik hastalığı olan insanlar, virüsten daha fazla etkilenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (2020), her yaş grubundan insana kendilerini virüsten korumak için el hijyeni veya solunum yolları hijyeni gibi adımlar atmalarını önermektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Hastalık hakkında daha fazla bilgi sahibi olana kadar hastalıktan etkilenmiş bölgelerde yaşayan insanlarla yakın temasa girmekten kaçınılmalıdır

Son 14 günde doğrulanmış Covid-19 vakaları ile temasa girmiş herkesle nereli olduğuna bakılmaksızın yakın temasa girmekten kaçınılmalıdır.

Bu virüs laboratuvarda üretilmiştir

Birçok ülkeden bilim insanı hastalığın nedeni olan ajanı ağır akut solunum yolu yetersizliği sendromu korona virüsü 2'nin (SARS-CoV-2) genomunu incelediler ve hakkında makaleler yayımladılar ve ezici çoğunluğu korona virüsünün ve yeni görülen birçok patojenin kaynağının vahşi yaşam olduğu sonucuna ulaştılar. Komplo teorileri korku, dedikodu ve önyargı yaratarak virüse karşı yürütülen küresel işbirliğini tehlikeye atmaktan başka hiçbir işe yaramamaktadır. (Charles Calisher, 2020)

Özellikle bu alanda yapılan genom çalışmaları Covid-19'a yol açan yeni korona virüsünün yarasalardan kaynaklandığını göstermektedir ve virüsün laboratuvarda üretildiğine dair hiçbir veri mevcut değildir. (Gregory, 2020) (Begley, 2020) (Shan-Lu Liu, 2020)

Sarımsak yemek COVID-19 bulaşma riskini azaltır	Sarımsak bünyesinde antimikrobiyal özellikler barındıran sağlıklı bir yiyecektir. Ancak, mevcut salgında sarımsağın COVID-19'a karşı koruma sağladığına dair bir veriye rastlanmamıştır.
Kestane fişeğinden çıkan duman ve gaz COVID-19'a karşı koruma sağlar	Hayır. Kestane fişeğinden çıkan duman ve gazı solumak hem sağlığa zararlıdır hem de COVID-19'u yok etmez.
Vücudunuzun her yerine alkol veya klor püskürtmek yeni korona virüsünü öldürebilir	Hayır. Vücudunuzun her yerine alkol veya klor püskürtmek halihazırda vücudunuza girmiş olan korona virüsünü öldürmez. Böyle maddeleri vücudunuza sürmek vücudunuza veya mukoza zarlarınıza (ör: göz, ağız) zarar verebilir. Alkol ve klorun yüzey temizliğinde kullanılabileceğiniz unutmayın, ancak bu maddeler belirli tavsiyeler ışığında kullanılmalıdır. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)
Susam yağı uygulanması COVID-19'un vücuda girmesini engeller	Hayır. Susam yağı SARS-CoV-2'yi ortadan kaldırmaz. SARS-CoV-2'yi çeşitli yüzeylerden ortadan kaldıracak dezenfektanlar mevcuttur. Çamaşır suyu/klor bazlı dezenfektanlar, eter çözeltileri, %75 etanol, parasetik asit ve kloroform bunlara örnek gösterilebilir. Ancak, virüs cildinize veya burnunuza bulaştıktan sonra bu dezenfektanlar çok etkili olamayacaktır. Aksine, bu kimyasalları cilde uygulamak cildiniz için tehlikeli olabilir.
Anason tohumu demlemesi içmek COVID-19 bulaşmasını engelleyebilir	Anason tohumu ile yapılan çaylar, hidrasyon sağlar; ancak, anason tohumu dahil bitki çaylarının tüketilmesinin, COVID-19'a karşı koruma sağladığına dair veri yoktur.

Kaynakça

Academy of Breastfeeding Medicine. (2020, March 10). *ABM Statement on Coronavirus 2019 (COVID-19)*. Retrieved from https://www.bfmed.org/abm-statement-coronavirus

Begley, S. (2020, January 24). DNA sleuths read the coronavirus genome, tracing its origins and looking for dangerous mutations. *Stat News*. Retrieved from https://www.statnews.com/2020/01/24/dna-sleuths-read-coronavirus-genome-tracing-origins-and-mutations/

British Cardiovascular Society and British Society for Heart Failure. (2020, March 16). *Treatment of patients with ACEi or ARB in relation to COVID-19.* Retrieved from https://www.britishcardiovascularsociety.org/news/ACEi-or-ARB-and-COVID-19#.Xm_GR8MqGdQ.whatsapp

Centers for Disease Control and Prevention. (2020, March 12). *Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) - Frequently Asked Questions and Answers*. Retrieved from https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/faq.html

Centers for Disease Control and Prevention. (2020, February 21). *Healthcare Professionals: Frequently Asked Questions and Answers*. Retrieved from https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/hcp/faq.html

Charles Calisher, D. C. (2020, February 19). Statement in support of the scientists, public health professionals, and medical professionals of China combatting COVID-19. *The Lancet, 395*(10226), PE42-E43 . doi:https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30418-9

Chinese Pharmaceutical Association. (2020). *Coronavirus SARS-CoV-2 Infection: Expert Consensus on Guidance and Prevention Strategies for Hospital Pharmacists and the Pharmacy Workforce (2nd Edition).* Beijing: Chinese Pharmaceutical Association.

European Medicines Agency. (2020, March 18). *EMA gives advice on the use of non-steroidal antiinflammatories for COVID-19 (press release).* Retrieved from https://www.ema.europa.eu/en/news/ema-gives-advice-use-non-steroidal-anti-inflammatories-covid-19

Gregory, J. (2020, February 28). The coronavirus 'infodemic' is real. We rated the websites responsible for it. *Stat News*. Retrieved from https://www.statnews.com/2020/02/28/websites-spreading-coronavirus-misinformation-infodemic/

Harvard Medical School. (2014). *How to boost your immune system*. Retrieved from https://www.health.harvard.edu/staying-healthy/how-to-boost-your-immune-system

Lipsitch, M. (2020). *Seasonality of SARS-CoV-2: Will COVID-19 go away on its own in warmer weather?* (H. T. Health, Ed.) Retrieved from Center for Communicable Disease Dynamics: https://ccdd.hsph.harvard.edu/will-covid-19-go-away-on-its-own-in-warmer-weather/

McIntosh, K. (2020, March 13). Retrieved from UpToDate Coronavirus disease 2019 (COVID-19): Transmission: https://www.uptodate.com/contents/coronavirus-disease-2019-covid-19

McIntosh, K. (2020, March 13). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19) - Special situation: Pregnant women*. (M. S. Hirsch, Editor) Retrieved from UpToDate: https://www.uptodate.com/contents/coronavirus-disease-2019-covid-19?search=covid%2019&source=search_result&selectedTitle=1~18&usage_type=default&display_rank=1#H2133052422

Neeltje van Doremalen, D. H.-S. (2020, March 17). Aerosol and Surface Stability of SARS-CoV-2 as Compared with SARS-CoV-1. *New England Journal of Medicine*. Retrieved from https://www.nejm.org/doi/10.1056/NEJMc2004973

Royal Pharmaceutical Society. (2020, January). *Wuhan novel coronavirus - Five key facts for pharmacy teams*. Retrieved from https://www.rpharms.com/resources/pharmacy-guides/wuhan-novel-coronavirus

Shan-Lu Liu, L. J. (2020). No credible evidence supporting claims of the laboratory engineering of SARS-CoV-2. *Emerging Microbes & Infections, 9*(1), 505-507. doi:10.1080/22221751.2020.1733440

Technology.org. (2020, March 9). *The Coronavirus has already Mutated into Two Different Types, Researchers Find*. Retrieved March 13, 2020, from https://www.technology.org/2020/03/09/the-coronavirus-has-already-mutated-into-two-different-types-

researchers-find/

World Health Organization. (2010, April). *Guide to Local Production: WHO-recommended Handrub Formulations.* Retrieved from https://www.who.int/gpsc/5may/Guide_to_Local_Production.pdf

World Health Organization. (2020, January 28). *Advice on the use of masks in the community, during home care and in health care settings in the context of the novel coronavirus (2019-nCoV) outbreak.* Retrieved from https://www.who.int/publications-detail/advice-on-the-use-of-masks-the-community-during-home-care-and-in-health-care-settings-in-the-context-of-the-novel-coronavirus-(2019-ncov)-outbreak

World Health Organization. (2020, March). *Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public*. Retrieved from https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public

World Health Organization. (2020, March). *Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public: Myth busters*. Retrieved from https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/myth-busters

Xiaolu Tang, C. W. (2020, March 3). On the origin and continuing evolution of SARS-CoV-2. *National Science Review*. doi:https://doi.org/10.1093/nsr/nwaa036

Geçerlilik

Bu belge, 5 Şubat 2020 tarihine kadar toplanan kanıtlar temel alınarak hazırlanmıştır. 12 Şubat 2020 tarihinde virüs ve hastalık terminolojisine göre ve 26 Mart 2020'de elde edilen yeni verilere göre güncellenmiştir.

Sorumluluk

Bu belge Dünya Sağlık Örgütü, ABD ve Avrupa Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri gibi saygın kuruluşlardan elde edilen mevcut veri ve tavsiyeler ışığında hazırlanmıştır. COVID-19 hakkında sahip olunan veriler hızla değişmektedir ve buna bağlı olarak bu tavsiyeler de değişebilir. Her ne kadar FIP bu kılavuzları güncel tutmak için var gücüyle çalışsa da en güncel gelişmeler ve bilgiler için bu kuruluşların internet sitesini ziyaret etmenizi tavsiye ediyoruz.

Teşekkürler

FIP, bu belgeyi hazırlayan aşağıdaki isimlere teşekkürlerini sunar:

Başkan: **Jane Dawson**, FPS – FIP Askeri ve Acil Durum Eczacılığı Bölümü, Yeni Zelanda

Marwan Akel, Lübnan Uluslararası Üniversitesi, Lübnan

Julien Fonsart, FIP Klinik Biyoloji Bölümü Başkanı, Fransa

Scarlett Pong, Hong Kong Eczacı Odası

Eduardo Savio, Uruguay Eczacı ve Kimyacılar Birliği, Uruguay

Lars-Åke Söderlund, FIP Serbest Eczacılık Bölüm Başkanı, İsveç

Gonçalo Sousa Pinto, FIP Uygulama Gelişim ve Dönüşüm Öncüsü

Jacqueline Surugue, FIP İkinci Başkanı, Hastane Eczacısı, Fransa

Zhao Rongsheng, Pekin Üniversitesi Hastanesi, Eczane Bölümü; Çin Eczacılar Birliği Hastane Eczacılığı Bölümü İkinci Başkanı; Çin Eczacılar Birliği Kanıta Dayalı Eczacılık Bölümü Başkanı, Çin

"Bu belge İngilizce'den Türkçe'ye Türk Eczacıları Birliği tarafından çevrilmiştir. Orijinal metin ile çevirinin ayrıştığı durumlarda orijinal metin esas alınmalıdır. Bütün hakları FIP'e aittir"

Editörler: Prof. Dr. Terken BAYDAR, Prof. Dr. Kadriye BENKLİ
Çevirenler: Murat BEŞİK, Selda ARİT

Türkçe çeviri:

Uluslararası Eczacılık Federasyonu (FIP)
Andries Bickerweg 5
2517 JP Lahey
Hollanda
Tel.: +31-70-3021970
Faks: +31-70-3021999
E-posta: fip@fip.org

www.fip.org/coronavirus

26 Mart 2020 tarihinde güncellenmiştir